

Nr 802

Av herr **Andersson, Ingvar, m. fl.**, angående konsekvenserna av den pågående näringslivslokaliseringen och befolkningsomflyttningen.

(Lika lydande med motion nr 970 i Andra kammaren)

Vi har under de senaste decennierna kunnat åse en enormt snabb befolkningsomflyttning. På bara något årtionde har vårt lands struktur helt förändrats. Mönstret har varit lätt att urskilja. Det sker en inflyttning till städer och tätorter och samtidigt pågår ständigt en koncentration av företagsamhet och befolkning till i huvudsak tre befolkningscentra — Mälardalen samt Göteborgs- och Öresundsregionerna.

Man kan lugnt påstå att i spåren av denna utveckling har följt en rad problem och svårigheter. Många av de brännande politiska frågorna — problemen på bostadsmarknaden, miljöförstöringen, glesbygdsprobatiken — hänger nära ihop med den snabba befolkningsomflyttningen.

Huvuddragen i strukturomvandlingen är lätta att skönja. Företag väljer att lokalisera sin verksamhet till orter och regioner som efter en företagsekonomisk bedömning anses vara de lämpligaste. Det innebär att man flyttar sin produktion till platser där man har tillgång på råvaror och arbetskraft och där kommunikationerna är goda. Tätorterna erbjuder en utbyggd och attraktiv samhällsservice. De ger lätt en nära kontakt med myndigheter och andra institutioner som företaget anser behövlig.

Liksom många andra ekonomiska processer är förloppet svårt att hejda eller styra. Utvecklingen är självgenererande. Den skapar själv förutsättningen för sin egen fortsättning. Utvecklingen blir till en ond cirkel.

Så fortsätter koncentrationen på en del håll och utarmningen på andra. Befolkningscentra drar till sig ytterligare företag, vilket i sin tur lockar ännu fler att flytta dit på grund av tillgången på sysselsättning. Glesbygden blir än glesare. Det sviktande befolkningsunderlaget räcker inte till för den utbyggda serviceapparaten, servicen försämras och bygdens attraktionskraft minskar ytterligare.

Hela denna process är lätt att iakttaga och följa. Den är också väl belyst i lokaliseringsdebatten under de senaste åren. Den debatten har också satt strålkastarljuset på konsekvenserna av tätortskoncentration å ena sidan och avfolkning å den andra. Och ändock måste man fråga sig om vi har situationens allvar helt klar för oss. Kan vi bedöma verkningarna på sikt? Vet vi konsekvenserna för människan, för den miljö hon skall leva i, för den samhällsekonomiska utvecklingen?

Vi ser i stora delar av vårt land ett skrämmande utdöende av hela bygder och byar. Det gamla kulturlandskapet får förfalla. Och det problemet är långt ifrån begränsat till att vara ett Norrlandsproblem — vilket i och för sig vore allvarligt nog.

Vi vet också att tätortskoncentrationen betyder stora och svårbemästrade problem för staden och för de människor som bor där. Det är svårt att möta efterfrågan med en god tillgång på bra och billiga bostäder. Att klara kommunikationsproblemen är ibland nästan ogörligt. Det blir allt dyrare och svårare att bevara en människovänlig miljö.

Vi anar att även vi riskerar att få stadsbildningar som är så svårhanterliga att de inte längre kan anses människovärdiga. Det finns många skrämmande exempel i andra länder på storstäder som helt enkelt blivit för stora för att kunna bemästras.

Man undgår inte känslan av att vi här liksom i många andra avseenden i det moderna samhället inte hinner med att bedöma konsekvenserna av våra beslut och våra ställningstaganden innan det är för sent. Och gör vi misstag så borde vi för vår egen skull känna till vad misstagen kostar och vilka följder de får. Den tekniska och ekonomiska utvecklingen rusar snabbare än politikerna lagstiftat.

Det finns enligt vår mening anledning att känna en stor oro inför den utveckling vi upplever och dess konsekvenser i framtiden — inte minst därför att det finns så många okända i ekvationen.

Det är sant att lokaliseringspolitikens syftat till att något förändra den hittillsvarande trenden. Om man lyckats i någon ringa mån torde väl så småningom framgå av den analys av resultaten av försöksverksamheten som skall ske. Men det är också uppenbart att lokaliseringsdebatten saknat en rad ekonomiska fakta.

Man brukar ofta anföra som skäl för den ena eller andra företagslokaliseringen att det skett på rationella ekonomiska grunder. Man vill antyda att varje annan lokalisering skulle ha varit förlustbringande. Men är det så säkert? Hur kan man bedöma detta när så många faktorer som borde finnas med i kalkylen saknas eller är omöjliga att mäta och värdera?

Det sker i dag en betydande kapitalförstörelse genom att nedlagt realkapital inte längre brukas. Det gäller gårdar, fabriker och verkstäder som får stå oanvända eller läggs ner och förfaller. Men det gäller också i hög grad samhällseliga investeringar. Skolor, sjukhus, ålderdomshem har byggts och läggs sedan ner därför att befolkningsunderlaget minskar. Vilka samhällsekonomiska konsekvenser har det att järnvägen läggs ner medan man i stället tvingas till en utbyggnad av vägnätet och driver fram en ytterligare ökning av bilbeståndet?

Här finns en massa faktorer som är svåra att värdera, men som fördens skull inte är värdelösa, utan borde vägas in i den samhällsekonomiska kalkylen. Det är för övrigt en typ av överväganden som vanligtvis aldrig kommer till stånd vid lokaliseringar. Varken det enskilda företaget som lokaliserar industrin till en ort eller kommunen dit lokaliseringen sker har något primärt intresse av en samhällsekonomisk analys av konsekvenserna.

Därför borde också ett fastare underlag för den fortsatta debatten åstadkom-

mas. Den lokaliseringpolitiska debatten skulle kunna föras med betydligt större tyngd och saklighet om man kunde redovisa olika kostnader, analysera olika alternativ. Mycket skulle vara att vinna på att försöka få fram en helhetsbedömning genom att man tog med i balansen även de kostnader som samhället får stå för i olika alternativa lägen.

Vi är naturligtvis medvetna om att det stöter på stora svårigheter att försöka bedöma värdet av de olika posterna och göra en kostnadsanalys av detta slag. Samtidigt är det enligt vår mening viktigt att försöka få fram sådana beräkningar att man kan bedöma konsekvenserna av den lokalisering som nu sker. Man borde därför tillsätta en expertutredning med uppgift att analysera och värdera de samhälls-ekonomiska konsekvenserna av den näringslivslokalisering och befolkningsomflyttning som sker.

Med stöd av vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t låter tillsätta en expertutredning i syfte att belysa konsekvenserna av den näringslivslokalisering och befolkningsomflyttning som sker.

Stockholm den 28 januari 1970

Ingvar Andersson (m)

Karl Pettersson (m)

Ragnar Sveningsson (m)

Arne Svenungsson (m)

Bertil Strandberg (m)

Lars Schött (m)
